

TIDSSKRIFT
FOR
LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

REDIGERET AF

H. HERTEL

1913

KØBENHAVN
AUGUST BANGS BOGHANDEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1913

I 1849 udgjorde Landbrugerne i Folketinget kun 23. Deres Antal vokser saa ret stærkt, i 1866 var det 43, i 1890 51 (eller Halvdelen af Tinget) og i 1901 61. Men fra da af har Antallet af Landborepræsentanter været i Nedgang, dog er Landbruget endnu det Erhverv, der er stærkest repræsenteret i Folketinget (34.2 pCt.). Handel, Haandværk og Industri har altid kun haft faa Repræsentanter. Af Redaktører og Journalister var der i 1849 kun 2 i Folketinget, i 1866 5, i 1890 9 og nu ikke mindre end 24. Tallet af Embedsmænd har svinget ret stærkt til de forskellige Tider: i 1849 var Tallet 48, i 1866 19, i 1890 14, i 1901 3, medens det nu (Ministrene indbefattede) er 17*).

Til Oplysning om Valgdeltagelsen i 1913 i de enkelte Hoveddele af Landet anføres følgende Tal, der angiver Procentantallet af Vælgere, som afgav Stemme:

Af 100 Vælgere stemte i:

København.....	73.5 pCt.
Frederiksberg	72.6 —
Provinsbyerne	80.6 —
Landdistrikterne	74.3 —

Norsk Landbrugsstatistik. Af Norges officielle Statistik er der udkommet et Hæfte vedrørende Jordbruget og Kreaturavlen i Aarene 1906—10. Det fremgaar heraf, at det gennemsnitlige Mælkeudbytte pr. Ko for hele Landet nu beregnes til 1456 l (3000 Pd.) mod 1368 l (2820 Pd.) for 5 Aar siden**). Hos de mere fremskredne Landmænd er Udbyttet nu 1939 l (4000 Pd.) mod 1876 l (3870 Pd.) for 5 Aar siden. Af de enkelte Bygder staar Aker og Follo højest med 2657 l (5480 Pd.) ved de mere fremskredne Gaardbrug og 2038 l (4200 Pd.) i Almindelighed.

I samme Periode er »Indmarksarealerne« voksede med 26.000 ha, fra 1.086.639 ha til 1.112.504. Stigningen fordeler sig med godt 3000 ha paa Korn og Bælgfrugter (nu 175.334 ha), 3000 ha paa Rodfrugter (nu 66.190 ha) og henved 20.000 ha paa Engene (nu 870.980 ha).

*) Jvnfr. »Danmarks Statistik« af V. Falbe-Hansen og Will. Scharling, Supplementbindet, fra hvilket Oplysningerne fra de ældre Aar er hentede.

**) Til Sammenligning kan anføres, at i Tyskland beregner man det gennemsnitlige Mælkeudbytte til ca. 4000 Pd., medens i »Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik« det gennemsnitlige Udbytte pr. Ko fra de ca. 700 i 1912 indberettende Mejerier er beregnet til 5040 Pd.

Planteavlen 1912.

Af Statskonsulent K. Hansen.

Efter en tidlig tilendebragt Høst i 1911 og efter nogenlunde rigelig Regn sidst i August og først i September med paafølgende tørt Vejr til 3 Uger ind i September var Forholdene for Tilberedning af Jorden til Lægning af Vintersæden og dennes Saaning i de fleste Egne meget gode. Fra 15. August til 2. September faldt der følgende Regnmængder over efternævnte større Landomraader: Vendsyssel 36 mm, Vestjylland 29, Midtjylland 21, Sydjylland 12, Østjylland 21, Fyen 28, Midt- og Vestsjælland 44, Nordøstsjælland 49, Sydøstsjælland 31, Lolland-Falster 24, Bornholm 28. Denne Regnmængde — der iøvrigt selvfølgelig kunde veksle meget stærkt fra Sted til Sted indenfor de nævnte Egne — var dog ikke alle Steder tilstrækkelig til at opløde den fra den tørre Sommer stærkt udtørrede Jord, og navnlig var en betydelig Del af Landets Hvedejorder alt andet end bekvemme ved Saaningen. Da de egentlige Efteraarsmaaneder gennemgaaende gav meget rigelig Regn og samtidig havde en ret høj Varme, og da det milde Efteraarsvejr varede ved December Maaned igennem, naaede Vintersæden gennemgaaende en tilfredsstillende — delvis endog en meget stærk — Udvikling, inden Vinteren indtraadte.

Med det nye Aar begyndte en meget kold og ret vedholdende Vintertid. Januar havde de fleste Steder 26 à

28 Frostdage med indtil 21° Kulde. Februar havde i store Dele af Landet næsten lige saa mange Frostdage, og Temperaturen gik endnu længere ned, indtil ca. 25° C. En stor Del af Tiden var Markerne heldigvis snedækkede. Marts blev mild, men April blev atter nærmest kold med indtil 14, et enkelt Sted (paa Bornholm) endog 19 Frostdage med Kuldegrader, der de fleste Steder naaede ned til 4 à 8, undtagelsesvis endog 10. Maj Maaned var ligeledes kold, og ikke faa Steder indtraf Nattefrost 3 à 4 Gange med indtil 3 à 4° Kulde.

Det blev saaledes ret vanskelige Overvintringsforhold for Vintersæden. R u g e n led dog ingen nævneværdig Vinterskade; det er overhovedet yderst sjældent, at Rugen nu til Dags svækkes i kendelig Grad af selv en nok saa stærk Kulde i den egentlige Vintertid; mere udsat er den som bekendt for at svækkes af sen Foraarsfrost, og hist og her trykkedes den noget heraf i Foraaret 1912. Værre var det med H v e d e n. Navnlig i Landets vigtigste Hvedeegne — de sydlige Øer — indtraf forholdsvis megen Barfrost, og her svækkedes Hveden saa stærkt, at en ikke ubetydelig Del deraf maatte pløjes op. Gennemgaaende klarede Smaahvede og Standhvede sig bedst. Svækkelsen af Hveden hidrørte dog delvis fra Larveangreb, særlig af Kornets Blomsterflue, og det er ofte vanskeligt at afgøre, i hvor stor Udstrækning en vis Skade paa Hveden skyldes hver især af de to Aarsager: Frosten og Larverne; jævnlig støtter disse Angreb hinanden.

H v e d e n gav da ogsaa kun et lille Udbytte. Den samlede Hvedehøst er i Det statistiske Departements Høstberetning beregnet til 980,000 hkg (Dobbeltcentner); vi skal tilbage til 1901, da største Delen af Hveden gik bort, for at træffe en saa lille Hvedehøst. I Gennemsnit for Femaaret 1907—11 udgjorde Hvedehøsten 1,171,000 hkg, hvilket er 191,000 mere end i 1912. Den største Hvedehøst, vi har haft siden Aarhundredskiftet, indtraf i 1910 og udgjorde 1,238,000 hkg, hvilket er 258,000 hkg mere end i 1912. Foldudbyttet var derimod jævnt godt. For

Landet som Helhed gav Hveden 29.5 Fold*), medens den i Gennemsnit for 1907—11 gav 28.7 Fold. Det lave samlede Høstudbytte skyldes den ved Omløjning stedfundne Formindskelse af Hvedearealet, og Tabet paa Hvedehøsten opvejedes derfor til en vis Grad af de Afgrøder, der traadte i Stedet. Der fandtes dog et stort Antal middelmaadige, delvis endog meget tarvelige Hvedemarker, men til Gengæld gav den i andre Tilfælde meget store Afgrøder. Med de mange daarlige Hvedemarker for Øje er der Grund til atter at betone, at det sjældent betaler sig at lade en halvt mislykket Vintersædmark ligge. Kvaliteten af Hveden — som iøvrigt af alle Kornafgrøder — var gennemgaaende kun middelmaadig.

R u g e n kom, som foran nævnt, godt over Vinteren. Vel trykkedes den noget af Foraarskulden, men i mange Tilfælde var dette for saa vidt nærmest et Gode, som den ved en kraftig og yppig Foraarsvækst mange Steder vilde være bleven alt for svær og gaaet for tidligt i Leje. Gennemgaaende blev Rugen imidlertid ikke tilfredsstillende. Kulden i Foraaret og Forsommeren hemmede den for stærkt, saa at den blev tynd og spids. Mange Steder indtraf der Storm i dens Blomstringstid, hvoraf Følgen blev mangelfuld Bestøvning. Det samlede Høstudbytte af Rugen var 4,820,000 hkg. Dette er 162,000 hkg mindre end Gennemsnitsudbyttet for de 4 forudgaaende Aar, og det er 260,000 hkg mindre end i 1910. Dertil kommer, at en betydelig Del af Rugen spirede paa Marken i det regnfulde Høstvejr, hvorved Værdien yderligere formindskedes. Af en længere Aarrække har kun 1907 givet en mindre Rughøst, nemlig 4,126,000 hkg. — Iøvrigt har man i de senere Aar kunnet spore nogen Tilbøjelighed til at indskrænke Rugdyrkingen paa de gode Jorder og erstatte den med Hvede, hist og her med Vinterbyg. Siden

*) Ved »Fold« forstaas her altid Hektokilogram pr. Hektar (hkg pr. ha). Det maa anses for mere rationelt at lade »Fold« betyde en Vægtenhed i Stedet for en Maalenhed, særlig fordi man da umiddelbart kan sammenligne de forskellige Afgrøders »Foldudbytte«.

den forholdsvis nøjsomme Smaahvede er kommen frem, er der vistnok mange Steder Grund til at foretage en saadan Ombytning. Dels besaas der øjensynlig mange Marker med Rug, der kunde give større Afgrøder af Hvede, dels lider Rugen jævnlig Skade i Blomstringstiden og er navnlig yderst følsom for ustadigt Høstvejr, dels er denne endelig som bekendt den af alle Sædafgrøder, der under lige Dyrkningskaar er mest tilbøjelig til at gaa i Leje, og denne Tilbøjelighed er stigende med Jordens tiltagende Kultur og Gødningskraft og volder stigende Ulemper, efterhaanden som Selvbinderne vinder forøget Udbredelse. Navnlig maa det sikkert nu til Dags siges at være en tvivlsom Sag at saa Rug efter Helbrak paa gode eller middelgode lermuldede, velgødede Jorder; her vil Smaahveden uden Tvivl det ene Aar med det andet give større Udbytte end Rugen. Og hvor man alligevel vil holde sig til Rug paa gode Jorder, bør i hvert Fald Petkus-Rugen afløse den megen ukendte og alt for blødstraaede Rug, der endnu forekommer saa overordentlig almindeligt. I den sidst afsluttede Række Forsøg med Rugsorter ved Statens Forsøgsstationer gav Petkus-Rug gennemsnitlig 230 Pund Kærne og 300 Pund Halm mere pr. Td. Ld. end Brattingsborg-Rugen paa de lermuldede Jorder, medens den sidstnævnte gav 100 Pd. Kærne mere pr. Td. Ld. end Petkus-Rugen paa Sandjord. Provsti-Rug — under hvilket Navn der endnu dyrkes en Del Rug — gav 200 Pd. Kærne mindre end Brattingsborg-Rug, og den gamle jyske Hederug, som mange endnu holder paa i Jyllands magre Egne, gav paa de vestjyske Forsøgsmarker ved Studsgaard og Borris 430 Pd. Kærne og 840 Pd. Halm mindre pr. Td. Ld. end Brattingsborg-Rug. Der er god Grund til at tro, at megen »stedlig« Rug ved tilsvarende Forsøg vilde give endnu ringere Resultater for denne. Der er saa meget mere Grund til at fremdrage dette Forhold, som Sortsspørgsmaalet øjensynlig skænkes mindre Opmærksomhed blandt Landmændene for Rugens end for de andre Kornarters Vedkommende. Dette kan eksem-

pelvis illustreres ved de sjællandske Landboforeningers Omsætning af Sædekorn i 1912, der udgjorde 1336 Centner Byg, 1015 Centner Havre, 853 Centner Hvede, men kun 360 Centner Rug — med andre Ord: Sæderug til knap 200 af Sjællands 100,000 Tdr. Ld. Rugareal! Det er højst sandsynligt, at disse 100,000 Tdr. Ld. vilde bringe Sjællands Landmænd en Merværdi af et Beløb mellem 1 og 2 Millioner Kroner aarlig uden nævneværdig Udgift, naar det hele Areal var besaaet med den for Stedet tjenligste Rugsort — efter Omstændighederne Petkus- eller Brattingsborg-Rug. Og en tilsvarende Betragtning gælder for det øvrige Land — bortset fra, hvad der kunde vindes ved paa de behørigte Steder at ombytte Rugen med Hvede (eller Vinterbyg).

For V a r s æ d e n begyndte Foraaret ikke lovende. Det barske Vejr i April Maaned med rigelig Nedbør, for en stor Del i Form af Sne og Hagel, med Storm og stærk Nattefrost, forsinkede Saaningen i betydelig Grad, saa at der selv i Landets tidligste Egné kun blev saaet meget lidt i denne Maanedes første Halvdel. Noget over Midten af April indtraadte imidlertid fortrinligt »Arbejdsvejr«, og Saaningen gik nu rask fra Haanden i gennemgaaende ret bekvem Jord. Med den høje Temperatur, der nu en kortere Tid indtraadte, spirede Sæden hurtigt og godt, og Billedet var nu foreløbig meget lyst. Det formørkedes imidlertid mange Steder i betydelig Grad af de stærke Storme, der indtraadte dels i Begyndelsen, dels i Midten af Maj, og som paa de lettere Jorder fremkaldte en ganske usædvanlig stærk Jordfygning, der paa en Mængde Marker gjorde betydelig Skade, idet Sædekornet hist og her blottedes ganske, andre Steder dækkedes med et flere Tommer tykt Lag Sand. Ikke faa Steder saa man sig nødt til at saa paany. Maj og Juni var som Helhed kølige. Men saavel April som Maj gav nogenlunde tilstrækkelig Regn, og i Juni faldt der i store Dele af Landet en usædvanlig stor Regnmængde, i det nordlige Jylland over det dobbelte af det normale. Ogsaa Juli bragte i det hele

overdreven stærk Soltørring er ingenlunde ubetinget ønskelig, bl. a. fordi den let foranlediger betydeligt Kærnespild og gør baade Kærne og Halm saa skør, at man er udsat for at slaa meget itu ved Tærskningen.

Men foruden at en vel udført Stakning saaledes kan være et værdifuldt Middel til under Sædens Tørring at undgaa den betydelige Værdiforringelse, som Kornafgrøderne stadig er udsatte for i vore regnfulde Høstmaaneder, kan Stakning ofte med Fordel benyttes i et noget andet Øjemed. Det hænder meget ofte, at man endelig, maaske først i Løbet af lang Tid, har faaet Sæden i Hobene saa tør, at den er tjenlig til Hjemkørsel. Maaske har man samtidig 2 à 3 Skifter staaende paa én Gang med godt tør Sæd. Men Hjemkørselen vil da, navnlig paa større Ejendomme, strække sig over adskillige Dage, maaske en Uge eller mere. Da man har meget ringe Sandsynlighed for, at Tørvejret varer ved, og da desuden en Del af Sæden i dette sjældne og heldige Tilfælde maaske vilde være udsat for at blive mere skør og spildsom end ønskeligt, gør man ofte klogt i straks at sætte hele Mandskabet i Gang med at stakke den tørre Sæd, eller dele Arbejdsstyrken paa den Maade, at Halvdelen kører hjem fra Hobene, Halvdelen sætter Stakke. Derefter kan man med al Sindsro og uden Frygt for Tab se en ny Regnperiode i Møde. Under disse Forhold kan Stakkene sættes en Del større, end naar de skal vejres; her kan lægges indtil 100 Neg eller mere i hver Stak. Disse maa iøvrigt sættes ganske efter de foran angivne Regler. Al Staksætning maa udføres af øvede og fuldt paalidelige Folk.

Af nye Byg sorter har man begyndt at rette Opmærksomheden paa Svaløfs Gullbyg i Haab om, at denne ved Siden af god Ydeevne vil vise mindre Tilbøjelighed til at gaa i Leje end Prenticebygget. Der synes at være en Gradsforskkel i denne Henseende; men iøvrigt maa man næppe vente at slippe fri for Lejesæd i Bygmarken paa gode, gødningskraftige Jorder og i frugtbare Somre, naar man vil have en Bygsort, der folder tilfredsstillende.

Det er dog sandsynligt, at Gullbygget vil betinge et lille Fremskridt i denne Henseende. 6rd. Byg vinder forøget Udbredelse. Det er hovedsagelig de to hjemlige Sorter: Tystofte Korsbyg og Erh. Frederiksens 6rd. Byg. Hist og her afskaffer man Blandsæden og erstatter den med 6rd. Byg, der ogsaa undertiden træder i Stedet for Grøn-jordshavre, særlig hvor denne skal efterfølges af Vintersæd, idet navnlig det tidligt modne Erh. Frederiksens 6rd. Byg giver længere Tid til at faa Jorden tilberedt end Havre eller Blandsæd. Af Havresorter er det fremdeles Gul Næsgaard-Havre, der vinder Terræn paa Bekostning af de mange Havresorter, der i Løbet af den sidste Snæs Aar har vundet Indgang. Svaløfs Sejer-Havre har ved Siden heraf begyndt at faa nogen Udbredelse, og der er heller ikke Tvivl om, at denne er en af de bedste Havresorter, der for Tiden er fremme. Hvorvidt den alt i alt er mere værd end Gul Næsgaard-Havre, kan næppe endnu afgøres med Sikkerhed. At sidstnævnte er af en stærkere gul Farve, vil næppe vedblivende trykke dens Værdi som Handelsvare. — I de senere Aar har der været stigende Efterspørgsel efter Vinterbyg, og til Efteraars-Saatiden 1912 udsendtes for første Gang Saa-sæd af to af de ved Lyngby Forsøgsstation fremstillede Vinterbygssorter. Dyrkning af Vinterbyg frembyder visse Fordele. Det er modent saa tidligt, at det i Reglen kan være høstet og hjemkørt eller i hvert Fald stakket, før anden Sæd er moden, og betinger herved en ønskelig Fordeling af Høstarbejdet i den rigtige Retning, ligesom man af samme Aarsag kan have Kærne og Halm til Foderbrug eller til Salg paa en Tid, da der ofte er stærk Brug derfor. Endelig giver den tidlige Høst Lejlighed til en god Efterbehandling af Jorden eller til at tage en lille Turnipsafgrøde derefter, hvor man har Brug for en saadan. Det maa imidlertid nøje erindres, at Vinterbyg ofte angribes stærkt af Meldug og Bygrust. Medens Vinterbygget selv ikke synes at svækkes kendeligt heraf, smitter det Vaarbygget, der kan blive betydelig svækket